

İNŞAAT İŞKOLUNDA SENDİKAL YAPI, DİRENİŞ BİÇİMLERİ ve YENİ ÖRGÜTLENME ARAYIŞLARI

Hakan KOÇAK

Yard. Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi İİBF
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Giriş

En eski işkollarından birisi olan inşaat, her zaman büyük bir emegücünü harekete geçirmiş; ancak zor, tehlikeli çalışma koşullarına ve düzensiz bir istihdam yapısına sahip olmuştur. Bu genel karakteristikler 20. yüzyılın son çeyreğinde köklü biçimde yaşanan neo-liberal değişimlerin etkisiyle daha da belirgin hale gelmiştir.

2001 yılında ILO tarafından yayınlanan “Görünümü, İstihdam Beklentileri ve Vasfı Durumuyla Yirmibirinci Yüzyılda İnşaat Sanayi” başlıklı rapor, yüzyıl başında inşaat işkolunun dünya çapındaki görünümüyle ilgili ayrıntılı bir tablo sunmaktadır (1). Rapora göre dünyada, son birkaç onyılda inşaat işkolunda taşeron ilişkilerinde yoğunlaşma artmakta, buna karşılık kamunun payı azalmaktadır. Bu gelişmeler dünyada inşaat işkolundaki çalışma ilişkilerini de belirlemektedir. Önemli sonuçlardan birisi toplu sözleşmelerdeki düşüştür. Avrupa gibi güçlü sendikal yapıların olduğu bölgelerde bile ülke düzeyinde sözleşmeler yapılmaya devam etse de ciddi bir zayıflamanın olduğu gözlenmektedir. Sendikal yoğunluklarda azalma yaşanmasının yanısıra işveren örgütlerine katılımında da gerileme izlenmektedir. Üçüncü Dünya ülkelerinde ise sendikalaşmadaki durum daha vahimdir. Zaten düşük sendika yoğunluğuna sahip bu ülkelerde taşeronlaşmanın ve geçiciliğin daha etkili biçimde yaşanmasının sonucu olarak çok az inşaat işçisinin sendika üyesi olması sözkonusu olabilmektedir. Örneğin, Filipinler’de inşaat işçilerinin %85’i proje bazlı, geçici konumdadır. 1997’de ancak 20 inşaat şirketinde sendika bulunmaktadır ve sendika üye sayısı yalnızca üç bin dolayındadır. Hindistan’da 1999 yılı itibarıyla inşaat işkolunda geçici işçilerin sendi-

ka ve toplu sözleşme gibi hakları olsa ve ilgili ulusal sendikalar bulunsa da hiçbir toplu sözleşmenin kaydına rastlanmamıştır. Bunun başlıca nedeni işkolundaki istihdamın büyük ölçüde, aile ve yerel topluluk ilişkilerine dayalı olarak ve araçlar tarafından sağlanmasıdır. Araçlarla iyi ilişkiler geliştirmek işçinin başlıca iş güvencesi olmaktadır. Brezilya’da ise işkolunda sendikalaşma oranı %10 civarında olmakla beraber bu formel sözleşmesi olan işçilerle sınırlıdır.

ILO önümüzdeki dönemde de taşeronlaşma sürecinin devam edeceğini öngörmektedir. Süreci işçilerin temel hakları, sosyal güvenlik, sosyal diyalog ve istihdam koşulları başlıklarında izlemeye devam etmektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde taşeronlaşmanın sınırlandırılmasıyla ilgili girişimler görülmüştür. Örneğin İspanya’da çok sayıda imzayla ve genel grevle desteklenen kampanyalar gerçekleştirilmiştir. İnşaat sektöründe sendikalar giderek örgütsüzlerin örgütlenmesine yönelmek durumundadırlar. Kalıcı ve resmi istihdamın düşmesi sendikaları elit bir kitlenin temsilcisi olma riskiyle karşı karşıya getirmektedir. Birçok durumda yasalar sendika üyeliğini toplu sözleşmeyle sınırlasa da işçilerin farklı biçimlerde kendi örgütlenmelerini yaratmalarının önünde engel yoktur. Zanaatçi sendikaları, kooperatifler, karşılıklı yardım dernekleri vb. biçiminde örgütlenmeler bu alanda işlevsel olmaktadır. Örneğin Kore’de sendikaların baskı altına alındığı yıllarda inşaat işçileri yardım ve dostluk dernekleri etrafında örgütlenmişlerdir. Başka ülkelerde de işçiler ve sendikalar iş bulma ajansları kurarak, işçilerin konut sorununu çözecek kooperatifler kurarak, işçi sağlığıyla ilgili oluşturmalarına giderek vb. yaratıcı yöntemlerle inşaat işçilerine fayda sağlama uğraşı içindedirler.

İnşaat İşkolunda Sendikal Örgütlülüğün Durumu

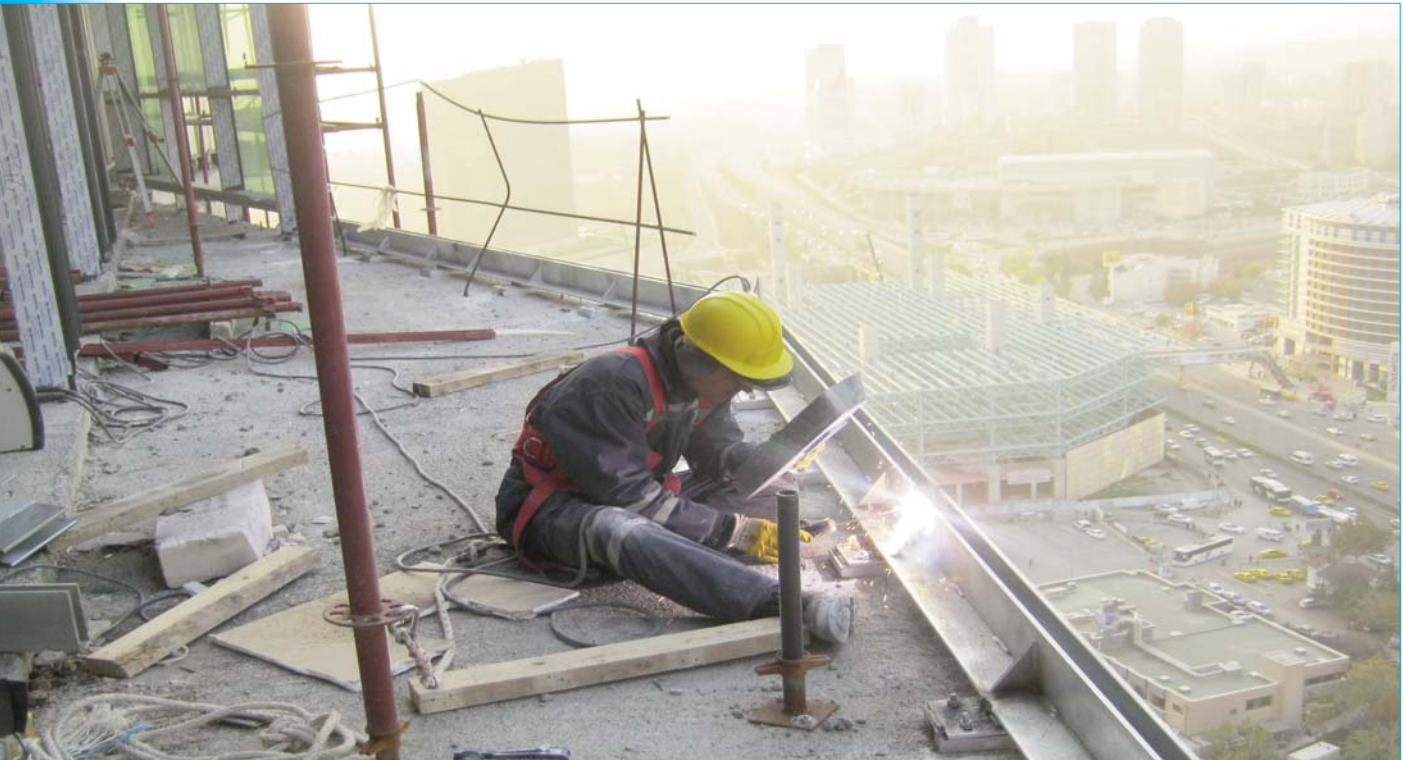
Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de inşaat işçilerinin sendikal örgütlülükleri zayıftır. Geleneksel olarak örgütlülüğün görece yoğun olduğu kamu sektörü dışında sendikal örgütlülük oranı son derece düşüktür. 2012 Çalışma Hayatı istatistiklerine göre inşaat işkolunda çalışan sayısı 1.438.464'tür (1). Ticaret Büro işkolundan sonra en fazla sayıda işçinin istihdam edildiği işkolu inşaatır. İşkolundaki sendikalı sayısı da 33.757 olarak verilmiştir. Bu durumda işkolundaki sendikalaşma oranı %2.35'tir ki bu, tüm işkolları arasında en düşük orandır (işkolları genel ortalaması 9.21'dir). Temmuz 2013'te ilan edilen son istatistiklerde ise işkolunda üç sendikaya üye toplam 36.212 sendikalı işçi görünmektedir (2).

2011 sonu itibariyle inşaat işkolunda, 70'i kamuda, 5'i özelde olmak üzere 75 toplu iş sözleşmesi yürürlüktedir. Toplam 775 işyerini kapsayan bu sözleşmelerden 24.497'si kamuda, 405'i özelde olmak üzere toplam 24.902 işçi yararlanmaktadır (3). 2012'de ise inşaat işkolunda 72'si kamuda, biri özel sektörde olmak üzere 73 toplu iş sözleşmesi bağitlanmıştır. Sözleşmelerin kapsamına giren işye-

ri sayısı 563, sendika üyesi sayısı ise 28.937'dir.

Sendika üyelerinin neredeyse tamamı Türk-İş'e bağlı Yol-İş Sendikası çatısı altındadır (34.901 kişi). Bağımsız İnsan-İş Sendikası 1309 ve DİSK'e bağlı Devrimci Yapı-İş ise 2 üyeye sahiptir. Yol-İş, %2.10 temsil oranıyla işkolunda toplu sözleşme yetkisine sahip tek sendikadır ve ağırlıklı olarak; Karayolları Genel Müdürlüğü, Bayındırlık İl Müdürlükleri, İl Özel İdareleri gibi inşaat faaliyetleriyle ilgili kamu kuruluşlarında örgütlüdür. SGK verilerine göre kamuda 123.067 sigortalı çalışanın inşaat işkolunda istihdam edildiği göz önünde tutulursa, Yol-İş'in, kamudaki işkoluna bağlı işçilerin ancak %27.4'ünü örgütlemiş olduğu görülür. Bu bize kamuda istihdam edilen inşaat işçilerinin bile ancak dörtte birinin sendikalı olabildiğini gösterir.

Özel inşaat firmalarındaki örgütlülük ise her zaman görece zayıf kalmıştır. İşkolundaki işlerin ve işyerlerinin proje temelli, dolayısıyla dönemlik, nitelik taşınmaları, önceki bölümlerde değindiğimiz yaygın alt-işveren ilişkileri ve küçük işyerlerinin ağırlığı özel sektörde kalıcı örgütlenmeleri oldukça zor hale getirmektedir. Özel sektörde bazı kurumsal firmalarda ve büyük kamu projelerinin yükleni-

Tablo-1: İnşaat işkolunda ve işkolları toplamında sendika üye sayı sayıları

	İnşaat işkolu	Genel toplam	İstihdam payı	Sendikalı sayısı (Yol-İş)	Sendikalı oranı (Yol-İş)
1985	368.278	2.590.978	14,2	97.720	26,5
1990	607.156	3.495.087	17,4	155.088	25,5
1991	594.755	3.573.426	16,6	173.626	29,2
1992	597.732	3.606.170	16,6	184.221	30,8
1993	614.653	3.683.426	16,7	192.149	31,3
1994	625.551	3.837.910	16,3	198.378	31,7
1995	604.020	3.834.193	15,8	198.704	32,9
1996	630.076	3.973.306	15,9	198.044	31,4
1997	649.199	4.111.200	15,8	195.433	30,1
1998	658.928	4.266.097	15,4	196.041	29,8
1999	663.175	4.350.016	15,2	197.174	29,7
2000	696.094	4.508.529	15,4	197.792	28,4
2001	689.312	4.537.544	15,2	158.519	23,0
2002	664.099	4.564.164	14,6	158.651	23,9
2003	679.339	4.686.618	14,5	159.652	23,5
2004	691.299	4.857.792	14,2	159.833	23,1
2005	714.677	4.970.784	14,4	160.711	22,5
2006	733.709	5.088.515	14,4	161.560	22,0
2007	747.162	5.210.046	14,3	162.606	21,8
2008	762.451	5.349.828	14,3	164.469	21,6
2009	774.493	5.434.433	14,3	165.012	21,3
2010					
2011					
2012					
2013	1.438.464	10.881.618	13,2	32.385	2,3

Kaynak: ÇSGB Ocak ayı istatistikleri

Açıklama: İşkolunda Yol-İş dışındaki sendikaların varlığı kağıt üzerinde kaldığından yalnızca bu sendikaların üyeleri esas alınarak hesaplama yapılmıştır.

ci şirketlerinin oluşturdukları şantiyelerde -proje dönemiyle sınırlı olarak- örgütlenme olanağı yakalandığı görülmektedir. Özel sektörde örgütlülük profili dalgalı bir seyir izler. Örneğin Yol-İş'in 1992 tarihli raporuna göre; 1989'dan sonra aralarında STFA, Tekfen, Yapı Merkezi gibi tanınmış şirketlere ait şantiyeler de olmak üzere 17 işletmede 21 ana şantiye ve inşaat bölgesinde örgütlenme gerçekleştirilmiştir (4). Aynı rapora göre 1991-1993 döneminde 19 özel işletmede toplu sözleşme imzalanmıştır. Sendika raporunda, işkolundaki muhatap olan işveren sendikası İNTES'in 126 üyesinden ancak 18'inde örgütlü bulunduğu yakınlar olarak özel sektörün sendikasının geleceği olduğu vurgulanmıştır (4:335). Ancak bunda çok da başarılı olunamadığı ileriki yıllarda görülecektir (Tablo-1).

Sendika tarafından, 1999-2003 yılları aralığını kapsayan dönemde kayda değer bir örgütlenme başarısı elde edilemediği tespiti yapılmaktadır (5:454). Dönem içinde üç kamu projesinin işletmelerinde örgütlenme yapılabildiği, 25 ayrı işletmede 13 farklı şirketle toplu sözleşme imzalanmıştır. Dönem içinde örgütlü olunan özel işyerlerinde ancak 360 civarında üye bulunmaktadır. 2007-2011 döneminde ise ikisi Karadeniz'deki HES inşaatlarında, ikisi de Bursa ve Kayseri Raylı Sistem inşaatlarında olmak üzere dört işletmede örgütlenme gerçekleştirilmiştir (6). İstanbul-İzmir Otoyol projesi inşaatında örgütlenme girişimlerinin de başladığı bildirilmektedir. Aynı dönemde Yapı Merkezi, Astaldi S.P.A, Doğu İnşaat, Tekfen, Koray Yapı firmalarıyla ve/veya bunların da içinde

buldukları ortak girişim gruplarıyla yine otoyol, tramvay hattı gibi büyük çaplı kamu yatırımları şantiyeleri ağırlıklı olmak üzere toplu sözleşmeler yapılmıştır.

Verilerden görüldüğü gibi özel sektördeki sendikal örgütlülük Türkiye'de inşaat faaliyetlerinin büyük artış kaydettiği, işkolundaki istihdamın iki katına çıktığı dönemde bile son derece sınırlı kalmıştır. Örneğin dönemin başlıca aktörü olan TOKİ'ye bağlı işletmelerde sendikal örgütlenme gelişmemiştir. Alt gruplar itibariyle baktığımızda, sendikal örgütlülüğün hem kamuda hem de özelde 42 nolu Bina Dışı İnşaat alt grubunda yoğunlaştığını görebiliriz. 2012 itibariyle bu alt gruptaki işçi sayısı daimi ve mevsimlik toplam 314.902'dir. Son istatistiklerdeki 36.212 sendika üyesinin tamamını bu alt grupta sayarsak, sendikalılık oranı % 11.4 olacaktır. Yalnızca 84.079 daimi sigortalıyı esas alırsak bu oran %43'ü bulur. Bu sonuçlara göre kamu yatırımlarının ağırlıkta olduğu Bina Dışı İnşaat alt grubundaki görece güvenceli işçilerin, işkolunun en örgütlü kesimini oluşturdukları söylenebilir.

Diğer yandan işkolundaki sigortalıların büyük çoğunluğunu oluşturan 41 nolu Bina İnşaat alt grubunun neredeyse tamamen örgütsüz oluşu dikkat çekicidir. En düşük kazanç grubunu oluşturan (bu grubun günlük 38 TL olan ortalama kazancına karşılık, 42 nolu alt grupta günlük 72 TL.) bina inşaatı işçilerinin işkolunun en zayıf durumdaki katmanı olmanın yanısıra en örgütsüz katmanı da olduğu açıktır. Çok büyük kısmı (%95.3) mevsimlik sigortalı olan, %65'i 50'den az çalışanı olan işyerlerinde istihdam edilen bina inşaatı işçilerinin toplu sözleşme düzenini esas alan geleneksel bir örgütlenme modeliyle kazanılması ve kapsanması oldukça zordur. ILO raporunda da örneklendiği gibi inşaat işçilerinin, özellikle de en alt katmanda bulunan bina inşaatı çalışanlarının, haklarını korumak ve güçlendirmek için farklı örgütlenme formlarının ve modellerinin bulunması, yaratılması gerekli görünmektedir.

Türkiye'de İnşaat İşkolunun Kısa Sendikal Geçmişi

İnşaat işkolunun modern öncesi çağlara uzanan uzun bir geçmişi vardır. Bu bağlamda inşaat işkolunda çalışan zanaatkarların oluşturdukları

loncaların işçi sınıfı örgütlenmelerinin prototipi oldukları söylenebilir (7). Bilinen ilk işçi hareketleri içinde de inşaat işçilerinin eylemleri önemli bir yer tutar. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kale, cami, saray, köprü vb. büyük kamu projelerinde istihdam edilen çok sayıda inşaat işçisi zaman zaman toplu hareketler geliştirmişlerdir. 20. yüzyıl başlarında inşaat işçilerinin ilk örgütlenme girişimlerine rastlanır. İstanbul'da Beynelmül İşçiler İttihadi'na bağlı Bina İşçilerinin Beynelmül Sanayi Cemiyeti-Dersaadet adını taşıyan ve büyük ölçüde Rum inşaat işçilerini örgütleyen sendika 1920'li yıllarda etkin bir işçi örgütü olarak faaliyet yürütmüştür (8). Cumhuriyet döneminde de inşaat işçilerinin emek tarihimizde yer edinmiş önemli eylemleri olmuştur. Yasal anlamda grev oranının son derece düşük olduğu işkolunda yürüyüşler, direnişler vb. eylemler eksik olmamıştır. 60'lı yılların hemen başlarında işçi çevrelerinde "Fukara Tahir" olarak anılan Tahir Öztürk'ün öncülüğünde Ankara'daki işsiz, yoksul inşaat işçilerinin Meclise gerçekleştirdikleri ve emek tarihimizde "Açların Yürüyüşü" olarak yer edinmiş olan büyük yürüyüş, İsmet Demir'in başında olduğu Ereğli ve İskenderun Demir Çelik Fabrikaları inşaatlarındaki geniş çaplı direnişler (9), mitingler, Aliğa Petkim Rafinerisi inşaatı işçilerinin öncüsü olan Necmettin Giritlioğlu'nun canı pahasına yükselttiği mücadele gibi örnekler ilk akla gelenlerdir (9,10).

İnşaat işkolu Türkiye'de ilk sendikaların kurulduğu 1946-1947'lerden 80'li yıllara kadar en çok sendikaların kurulduğu işkollarından birisi olmuştur (11). Kamu sektöründeki kuruluşların coğrafi dağılımı ve taşeron-müteahhit sisteminin yaygınlığı çok sayıda yerel sendikaların, işyeri sendikasının kurulmasının başlıca nedenleridir. Farklı yerlerdeki sendikalar geleneksel olarak federasyon tipi yapılarda birleşmeye çalışmışlardır. 12 Eylül rejiminin oluşturduğu yeni çalışma rejiminde ise işkolundaki sendikalar azalmıştır. Aslında 1980 sonrasında Türk-İş'e bağlı Yol-İş (Türkiye Yol Yapı İnşaat İşçileri Sendikası) dışındaki sendikalar büyük ölçüde kağıt üzerinde kalmış, toplu sözleşme yapabilen gerçek örgütlüğe sahip tek işkolu sendikası olarak Yol-İş varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Yol-İş geleneksel olarak ağırlıklı kamu sektöründe örgütlü bir sendika olmuştur. Özellikle Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlı birimlerde

çalışan çok sayıda daimi ve mevsimlik yol işçisi sendikasının karakteristiğini belirlemiştir. Son otuz yıldır sistemli biçimde sürdürülen özelleştirme, serbestleştirme ve esnekleştirme politikalarının sonucu işkoluna da taşeronlaşmanın yaygınlaşması olarak yansımıştır. Günümüzde Yol-İş'in başlıca örgütlenme gündemini oluşturan Karayolları'ndaki taşeron işçilerin örgütlenmesi mücadelesidir.

İnşaat İşkolunda Grevler, Direnişler ve Hak Mücadeleleri

İnşaat, yasal grev eğiliminin geleneksel olarak düşük olduğu bir işkoludur. 1963-1971 arası dönemde tespit edilen 569 grevin 9'u inşaat işkolunda gerçekleşmiştir. Türkiye işçi hareketinin yükselişte olduğu 1971-1980 döneminde ise işkolunda 11 grev yapılmıştır. 1995'e kadar greve rastlanmayan işkolunda bu yıl Yol-İş Sendikası, Karayolları ve Köy Hizmetlerine bağlı 607 işyerinde 50 bini aşkın üyesiyle greve çıkmıştır (9:39).

Yasal grev sayılarındaki bu düşüklüğe karşın inşaat işkolunda fiili işbirakma ve direnişlere tarih boyunca sık rastlanır. Osmanlı döneminde kayda geçen ilk grev hareketleri arasında inşaat işçilerinkiler vardır (13).

1872-1908 arasında 10, 1908'de 5, 1909-1918 arasında 5 ve 1919-1922 arasında iki olmak üzere Osmanlı döneminde inşaat işçileri tarafından gerçekleştirilen 22 grev saptanmıştır (13). Bunlar arasında demiryolu inşaatlarında, Haydarpaşa Garı inşaatında, 1904 yılında Bitlis'te karakol ve kışla inşaatında çalışan işçilerin yaptığı grevler gibi ilginç örnekler de vardır.

Günümüzde de benzer bir eğilimden söz edilebilir. 2000'li yıllarda inşaat işkolunda, yukarıda genel hatlarıyla belirlediğimiz gelişme eğilimi içinde, işçilerin sayısındaki ve emek rejimindeki baskının artışına bağlı olarak fiili işçi hareketleri de yoğunlaşmıştır. ÇSGB yalnızca yasal grevlerin kaydını tuttuğundan bu türden eylemlerle ilgili verileri alternatif kaynaklardan edinmek gerekir. Ülkemizde maalesef sistemli ve sürekli biçimde yayınlanan bu türden kaynaklar bulmak mümkün değildir. Mevcut durumda eldeki kıymetli kaynaklardan biri Petrol-İş yıllıklarıdır. 1990'lı yıllarda gerçekleşmiş işçi hareketleri yıllıklarında derlenmiş ve sunulmuştur. Buna göre 1990-1999 arasında inşaat işkolunda gerçekleşen işçi hareketlerinin sayısı hayli

sınırlıdır. Sonraki yıllarda bu türden bir sistematik veri derleme çalışması olmadığından gelişme seyri izleme olanağı yoktur. Ancak medyada yer alan haberlerdeki sıklaşma, inşaat işkolunda işçilerinin eylemlerinin 2000'li yıllarda yoğunlaştığı gözlemini yapmamıza neden olmaktadır.

Tablo-2, sadece son birkaç yılda inşaat işçileri tarafından girilen iş bırakma, direniş vb. hareketlere ilişkin bir envanter denemesidir.

Tabloda ilk göze çarpan şey eylemlerin coğrafi yaygınlığıdır. İstanbul'dan Şırnak'a, Kütahya'dan Samsun'a kadar ülkenin hemen her bölgesine yayılan eylemler söz konusudur. Eylemlerin ortaya çıkmasının ağırlıklı nedeni ve işçilerin başlıca talebi ödenmeyen ücretlerdir. Bazen aylarca ücret alamamış olan işçiler son çare olarak iş bırakma yoluna gitmektedirler. Ayrıca sigortalı olma ve iş koşullarının düzeltilmesi de talepler arasında yer almaktadır. Eylemlerden beşi TOKİ inşaatlarında gerçekleşmiştir. İşçilerin işbirakma ve direniş gerçekleştirdikleri inşaatların ağırlıklı bölümü; hastane, baraj, kalekol, okul, yurt, metro ve doğalgaz hattı, stadyum/spor salonu gibi büyük kamu yatırımlarıdır. Yatırımların yüklenici firmaları ve onlara bağlı taşeron şirketlerde çalışan işçiler bazen muhatap bulamamakta, bazen de ancak eyleme giriştikten sonra yetkililerce muhatap alınmaktadırlar. İnşaat işçilerinin, yetkililerle topluca ve/veya dernek aracılığıyla görüşme, basın açıklaması gibi görece ılımlı eylemlerden; iş bırakma, yürüyüş, çatıya çıkma, müdür rehin alma, yol kesme, asıl işverenin evinin önünde protesto yapmaya kadar uzanan geniş bir eylem repertuarları olduğu görülmektedir. Eylemlerin çoğunluğu bir örgüt çatısı altında gerçekleşmemişse de, son dönemde inşaat işçileri derneklerinin eylemlere giderek daha çok katkı sağladığı gözlenir. Ayrıca Marmaray işçilerinin Tekstil-Sen tarafından desteklenmiş olması da işkolunun aşıldığı ilginç bir örnek olarak not edilmelidir. Derlenen haberlerin tümünde eylemlerin nasıl sonuçlandığı bilgisine erişmek mümkün olamamaktadır. Bununla birlikte birçok vakada işçilerin ödenmeyen ücretlerinin ödendiği ya da işverenlerin ödemeyi kabul ettikleri saptanmıştır.

Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç, Mersin'de yapılacak 17. Akdeniz Oyunları'nın gerçekleştireceği tesisleri basına tanıtırken, "bu işyerinde grev var" pankartıyla eylem yapan inşaat işçileri

Tablo-2: Basın taraması sonucu elde edilen 2010-2013 arası inşaat işçilerinin toplu eylemleri

Eylemciler sayısı	Tarih	İşyeri	Şehir İlçe	Neden talep	Eylem biçimi	Katılımcı sayısı	Destek veren	Sonuç
1	27/02/13	Sinpaş konut inşaatı	İstanbul - Sarıgazi	Ücret alacakları	Direniş	100	İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği	Alacakları ödendi
2	27/02/13	Kent Konut A.Ş.'ye iş yapan Ekşiöğulları İnşaat	Kocaeli	Ücret alacakları	Kent Konut Genel Md. önünde oturma eylemi ve basın açıklaması iş bırakma	30	İnşaat İşçilerinin Derneği	
3	07/03/13	Timsah Arena stadi inşaatı	Bursa	Ücret alacakları		300		
4	22/03/13	Maltepe Adnan Kahveci İlköğretim Okulu inşaatı	İstanbul	Ücret alacakları	Dernek yöneticileriyle birlikte şirket yönetimiyle görüşme		İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği	Alacakları ödendi
5	21/07/13	Atatürk Orman Çiftliği Gazi Tesisleri'ndeki Başbakanlık Hizmet Binası inşaatı	Ankara	Ücret alacakları	3 günlük iş bırakma	40		Alacakları ödendi
6	10/07/13	"Kalekol" olarak anılan dev sınır karakolları	Van- Başkale	Ücret alacakları	İş bırakma	35		
7	01/08/13	Rg İnşaat tarafından yapılan TOKİ'ye bağlı Aydın Nazilli yurt binası şantiyesi	Aydın- Nazilli	Ücret alacakları	İş bırakma, müdürü odasında rehlin alma iş bırakma	35	İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği	
8	13/07/13	TOKİ Bitlis Çarşısı AVM	Bitlis	Ücret alacakları				
9	17/05/13	Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Adıyaman Belediyesi tarafından yapılan kapalı spor salonu	Adıyaman	Ücret alacakları	İş bırakma ve basın açıklaması			
10	16/05/13	Şırnak Havaalanı inşaatı	Şırnak	Ücret alacakları	İş bırakma	300		Yetkili akşam maaşlarının yatırılacağını açıkladı
11	06/03/13		Giresun	Ücret alacakları	İş bırakıp valiliğe yürüyüş	20		
12	19/04/13	Urfa Suruç Sulama Projesi kanal inşaatı	Urfa	Ücret alacakları	İş bırakıp yol kapatma	300		
13	04/06/13	Manisa Ticaret ve Sanayi Odası	Manisa	Ücret alacakları	Çatıda eylem	20		
14	17/02/13	İkögretim okulu inşaatı	Sakarya- Hendek	Ücret alacakları	Basın açıklaması	100		
15	Ocak- Eylül 2010	Marmaray inşaatı	İstanbul- Yenikapı	İşten çıkartılma	İşe iade	82	Tekstil-Sen	İşten çıkartılanlardan bir bölümü işe iade edildi ve tazminatlar alındı
16	21/12/10	TOKİ Konutları inşaatı	Kütahya	Ücret alacakları	Çatıda eylem	72		
17	03/09/12	Yat limanının yenilenmesi	Antalya	Ücret alacakları	Belediye önünde basın açıklaması			
18	01/01/13	Teknopark İstanbul Projesi	İstanbul	Ücret alacakları	Basın açıklaması, yürüyüş, İTO önünde çadır kurma girişimi, firma sahibinin evinin önünde eylem			Yapılan protokol ile işçilerin alacakları ödendi
19	23/10/12	Korupark Evleri inşaatı	Bursa- Osmangazi	Ücret alacakları	Çatıda eylem	12		Taşeron firma ertesi gün ödeme yapmayı kabul etti
20	30/04/13	TOKİ tarafından yaptırılan Kuzey Yıldızı konutları inşaatı	Samsun- Canik	Ücret alacakları	Çatıda eylem	12		
21	10/06/12	Devlet Hastanesi İnşaatı	Karadeniz Ereğlisi	Ücret alacakları	İş bırakma	30		Şirket ödeme yapmayı kabul etti
22	15/12/11	Pamukova - Alifuatpaşa - Geyve doğalgaz inşaatı	Sakarya	Ücret alacakları	İş bırakma	60		
23	01/07/13	Hakkari Yüksekova havaalanı inşaatı	Hakkari- Yüksekova	Ücret alacakları	İş bırakma			
24	27/04/11	İlisu baraj inşaatı	Batman- Hasankeyf	Ağır iş şartları, Ücret ve sosyal düzeltilmesi	İş bırakma	400		

Eylemciler sayısı	Tarih	İşyeri	Şehir ilçe	Neden talep	Eylem biçimi	Katılımcı sayısı	Destek veren	Sonuç
25	12/05/13	Keçiören-Tandoğan metro hattı	Ankara	Ücret alacakları	İş bırakma			
26	29/12/10	Ünye devlet hastanesi	Ordu-Ünye	Ücret alacakları ve sigortalı çalışma	İş bırakma			
27	20/12/12	TOKİ tarafından yaptırılan Devlet hastanesi inşaatı	Ağrı	Ücret alacakları ve sigortalı çalışma		60		
28	13/09/12	Mersin'deki Akdeniz Oyunları için inşa edilen stadyum inşaatı işçileri	Mersin	Ücretli alacakları ve sendikali olma	Spor Bakanının ziyareti sırasında eylem			
29	25/12/12	TOKİ'nin yaptırdığı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi şantiyesi işçileri	Giresun	Ücret alacakları	İş Kanunu'nun 34.maddesi gereği çalışmama hakkını kullanan işçiler İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği ile de temasa geçerek destek aldılar	15	İnşaat İşçilerinin Derneği	Alacakları ödendi
30	20/11/12	"Mall of İstanbul" inşaatında çalışan işçiler	İstanbul	Elektrikler kesintisi nedeniyle yaşanan ısınma ve banyo sorunu	Şantiye girişindeki caddeyi kesme	Yüzlerce		Getirilen jenaretörle sorun çözüldü
31	23/02/12	Sabiha Gökçen Havaalanı uçak onarım-bakım atölyesi inşaatında çalışan işçiler	İstanbul	Ücret alacakları	İş bırakma ve 35 işçi tarafından şantiye önünde direniş	60		
32	26/02/13	Anadolu Adalet Sarayı'nın inşaatında çalışan işçiler	İstanbul-Kartal	Ücret alacakları	Adliye Binası önünde yürüyüş ve basın açıklaması		İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği	
33	27/08/13	Mardin İl Özel İdaresi tarafından ihale ile verilen Mardin Merkez Fen Lisesi Kampusü inşaatı işçileri	Mardin	Ücret alacakları	İş bırakma	136		
34	10/05/11 - 19/05/11	Çağlayan ve Kartal Adalet Sarayları inşaatı işçileri	İstanbul	Ücret alacakları	Varvap şirket genel merkezi önünde direniş, Adliye önünde basın açıklaması			
35	02/02/11	Yalıkavak-Kızılburun mevkiindeki 22 lüks villanın yapımında çalışan işçiler	Bodrum - Yalıkavak	Ücret alacakları	Kefenli eylem, açlık grevi, sivil toplu desteğiyle yürüyüş	170		
36	09/04/13	Zorlu Center inşaatı	İstanbul	Ücret alacakları	Dernek yöneticileriyle birlikte şirket yönetimiyle görüşme ve şirketi basın önünde teşhir edeceklerini, işi bırakacaklarını, müfettiş çağıracaklarını bildirme	50	İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği	
37	08/01/10	Hükümet Konağı inşaatı işçileri	Bartın	Ücret alacakları	İş bırakma	17		

Kaynak: Sendika.org, Etha, uidd.org, haber.sol.org.tr, evrensel, cumhuriyet, birgün, insaatiscilerider.com ve bazı yerel gazeteler olarak elde edilen bilgilerden derlenmiştir

Bakana, ücretlerinin iki aydır ödenmediğini, sigortalarının yatırılmadığını ifade ettiler. Ancak daha da ilginç Bakana sendikalı olmak istediklerini söylediler. Bakan Kılıç'ın bu talep karşısında söylediği "yahu bir dur" sözleri ise medyada geniş yer buldu.

Aralarında Atatürk orman Çiftliği içinde yapımı süren Başbakanlık Binası, Anadolu Adalet Sarayı, İstanbul Teknopark Projesi, Bursa Timsah Arena stadyumu gibi örneklerin de bulunduğu kamuoyunca yakından izlenen ve bilinen prestij yapılarında da ciddi hak ihlallerinin gerçekleşmesi dikkat çekicidir. İşçiler buralarda bile aylarca ücret alamadan, sağlıksız koşullarda çalışmak durumunda kalmakta ve seslerini ancak yaptıkları eylemlerle duyurarak farkındalık yaratabilmektedirler.

İnşaat işçilerinin dernekleşme deneyimleri

Önceki bölümlerde ortaya koymaya çalıştığımız istihdam koşullarının ve emek rejiminin sonucu olarak inşaat işçileri son yıllarda alternatif örgütlenme arayışlarına yönelmişlerdir. Aralık 2012'de birbiri ardına kurulan iki dernekle bu arayışlar kurumsal bir kimliğe de kavuşurlar. İnşaat İşçilerinin Dayanışma Derneği ile İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği aralarındaki politik farklılıklara karşın inşaat işçilerini örgütlenme ve hak alma mücadelelerine destek olma konularında enerjik bir çaba içinde görünmektedirler.

İnşaat İşçilerinin Derneği kurucu başkanı Mustafa Adnan Akyol İstanbul Levent'te bulunan Sapphire Gökdeleni'nin inşaatında 2010 yılında meydana gelen iş cinayetinin ardından gazetelere görüş bildirdiği için işten atılan, sonrasında Sapphire önünde hakları için direnişe geçen işçilerden biridir. Bu direnişle birlikte haklarını almayı başaran işçilerden Akyol, daha sonra Varyap, Teknik Yapı, Özsoy gibi şirketlerin şantiyelerinde gerçekleşen hak arama eylemlerine katılarak destek verir (14). Derneğin kurucularından Mustafa Akyol inşaat sektörünü diğer sektörlerden ayıran en büyük olumsuzluğun inşaat işçisinin yıllardır- özellikle de sendikalar tarafından- gözardı edilmesi olduğunu ifade etmektedir. Akyol'a göre, inşaat işçisi işçi sınıfından sayılmamış, sektördeki sendikalar da sadece kamuda örgütlenerek ve şantiyelere gitmeyerek kendilerini örgütsüz bırakmıştır (15).

Bir buçuk yıl kadar süren çalışmalardan sonra Akyol'un da aralarında bulunduğu bir grup inşaat işçisi dernekleşmeyi başarırlar. Ancak daha dernekleşme olmadan da grup İnşaat İşçileri Dernek Girişimi olarak birçok eylem ve hak arama girişimi gerçekleştirmiştir. Dernek, kuruluş sırasında yayınladığı açıklamada şu bilgileri verir:

"İki yıl boyunca belli aralıklarla İstanbul'da pek çok inşaat alanında (Halkalı, Sefaköy, Esenyurt, Avcılar, Esenler, Bahçeşehir, Bayramtepe, Beylikdüzü, Ataşehir, İkitelli) onlarca şantiye toplantısı yaptık. Bu toplantılarda işçi arkadaşlarımıza yasal barınma mevzuatı, sigortalarını nasıl kontrol edeceklerini, ücretlerini alamadıklarında yasal olarak ne gibi hakları olduğunu anlattık. Bu konularla ilgili materyaller dağıttık. Birlik olmamızın, haklarımız için birlikte mücadele etmemizin önemini vurguladık. İstanbul dışından da derneğimizi arayan pek çok işçi arkadaşımız oldu. Bu arkadaşlarımızın katkısıyla Adana, Ankara, Van, Kocaeli, Manisa, Adapazarı'nda dernek faaliyetleri başladı".

Dernek şantiyelere yaptığı ziyaretlerle, illerde yaptığı toplantılarla, afiş, bildiri gibi basılı materyallerle düzenli bir örgütlenme, tanıtım faaliyeti yürütmektedir. www.insaaticilerider.com adresli web sitelerinden de işçilere ve kamuoyuna ulaşmaya, etkinlikleri hakkında bilgi vermeye devam etmektedir. Dernek aynı zamanda bir kısmını yukarıdaki tablomuzda sunduğumuz hak alma eylemlerine de destek olarak işkolunda fiili bir güce dönüşme uğraşı vermektedir.

Benzer bir amaçla kurulan diğer dernek ise İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği'dir. Kurucu listesi şöyledir: İsmet Işık-dış cephe ustası, Onur Aydın -metro işçisi, Zekai Akdal-kalıpçı, Halil Çağlayan-dış cephe ustası, Abdurrahman Sazcı-dış cephe ustası, Bahtiyar Şahin-işçi, Özdemir Seçkin-inşaat tesisat ustası. Kuruluş bildirisinde şu vurguları yapar (16):

"Biz inşaat işçileri, kamu emekçilerinden sonra, işçi sınıfı içerisinde en yaygın, sayıca en fazla olmamıza rağmen en örgütsüz sektörün işçileriyiz.

İnşaat İşçileri Derneği, bu örgütsüzlüğü kırmak, inşaat işçileri arasındaki dayanışmayı güçlendirmek, sektörde gerek tekelleşen gerekse de taşeronlaşan patronların sömürüsü karşısında inşaat işçilerinin haklarını savunmak, işçi sınıfının bütün

kesimleri arasındaki birliğin sağlanmasına katkı koymak amacı ile kurulmuştur.

Dernek, sömürüye karşı eşitliği, sınıf ve sektör içerisindeki patronlar eliyle organize edilen her türlü ayırım ve ayrımcılığa karşı işçilerin birliğini savunur.

Dernek, dernek üyesi olsun ya da olmasın şantiye içinde ya da dışında işçilerin patronlar eliyle gasp edilen haklarının takipçisi ve hesap sorucusudur..."

İnşaat ve Yapı İşçileri Derneği de bir kısmını yine eylemler envanterimizde sunduğumuz gibi çeşitli şantiyelerde gelişen direnişlere destek vermiştir. Dernek yönetim kurulu üyelerinden birinin üzerindeki iş kıyafetleriyle girmek istediği bir AVM'ye alınmaması ise basında da geniş yer bulan bir tartışma ortamı yaratmıştır. Dernek bu onur kırıcı turumu protesto etmiş, ardından internet ortamında ve medyada farklı destek eylemleri geliştirilmiş; böylece gölgede kalan inşaat işçilerinin görünürlükleri konusunda bir kamusal duyarlılık yaratma fırsatı da yaratılmıştır.

Dernek sözcüleri yaptıkları faaliyetleri ve varoluş nedenlerini sendikaların işkolundaki yetersizliğiyle ilişkilendirse de kendilerini sendikaların yerine ikâme etmediklerini de belirtmektedirler. Henüz hayli yeni bir deneyim alanı olan inşaat işçileri derneklerinin önünde geniş bir örgütlenme alanı ve başta işçi sağlığı güvenliği, ödenmeyen ücret alacakları, çalışma koşullarının düzeltilmesi gibi önemli gündemlerin bulunduğu düşünülürse önümüzdeki yıllarda dikkatle izlenmesi gereken emek örgütleri oldukları kuşkusuzdur.

Sonuç

2002 yılından itibaren AKP iktidarıyla birlikte inşaat sektörü sermaye birikim süreci açısından öncelik kazanmıştır. Bu durum işkolundaki istihdam ve emek rejiminin yapısına da yansımıştır. Sayıları ve çalışanlar arasındaki oranları artan inşaat işçileri giderek daha baskıcı bir emek rejimi altında yaşamlarını sürdürmek durumunda kalırken, iş kazaları nedeniyle ölenler arasında da en ön sıraya yerleşmişlerdir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de işçi sınıfının en altındakileri oluşturan inşaat işçilerinin mevcut sendikal sistem içinde örgüt-

lenmeleri ve temsil edilmeleri birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Ancak herşeye rağmen bu işkolundaki işçiler giderek artan sayıda doğrudan hak alma eylemiyle içinde buldukları baskıcı emek rejimine tümüyle boyun eğmediklerini göstermektedirler. Bu çoğu kez kendiliğinden ve doğaçlama gelişen direnişlerle biriken deneyimlerin örgütlü hale getirilmesi yönünde de umut verici çabalar olduğu görülmektedir. Bugün Türkiye'de inşaat işçileri güvencesiz, baskı altında ve ucuz bir işgücü oluşturulmaktadır ama çaresiz ve umutsuz oldukları söylenemez.

Kaynaklar

1. ILO "The construction industry in the twenty-first century: Its image, employment prospects and skill requirements", Geneva, 2001
2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı "Çalışma Hayatı İstatistikleri 2012" Ankara, 2013.
3. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı "Temmuz 2013 ÇSGB İşkolları İstatistikleri" Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130730-6.pdf> (15/8/2013)
4. Yol-İş Sendikası "1992 Genel Kurul Raporu"
5. Yol-İş Sendikası "1999-2003 Genel Kurul Raporu" s.454
6. Yol-İş Sendikası "2007-2011 Genel Kurul Çalışma Raporu"
7. Koç Y "Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar" İstanbul: Ataol Yayıncılık, s.64.
8. Akbulut E, Tunçay M "Beynelmille İşçiler İttihadı" İstanbul: Tüstav/Sosyal Tarih Yayınları, 2009.
9. Demir İ "Grev ve Direnişler Üzerine Anılar-Deneyler" Kendi Yayını, 1980.
10. Kundakçı SŞ "Bir Ömür Bir Sohbet" İstanbul: Tüstav Yayınları, 2005.
11. "Sendikacılık Ansiklopedisi Cilt II" İstanbul: Tarih Vakfı-Kültür Bakanlığı Yayını, s.36-45.
12. Anadol Z "Kırmızı Gül ve Kasket" İstanbul: Belge Yayınları, 1989.
13. Yıldırım K "Osmanlı'da İşçiler (1870-1922)" İstanbul: İletişim Yayınları, 2013 s. 226, 264, 284, 294.
14. Birgün Gazetesi, 4.11.2012.
15. Alinteri "Tüm ülke şantiye alanı" Erişim: <http://www.alinteri.org/?p=18241> (13/03/2013).
16. "Yapıcılar iş başında: İnşaat İşçileri Derneği kuruldu" Erişim: <http://haber.sol.org.tr> (4.12.2013).●

İŞÇİ ÖRGÜTLENMELERİNDE BİR DENEYİM: İNŞAAT İŞÇİLERİ DERNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Sıdar ÇINAR
Mardin Artuklu Üniversitesi, İİB Fakültesi

Giriş

İnşaat sektöründe sürekli istihdam azaltılarak geçici istihdamın taşeronlaşma vasıtasıyla hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaştığı bilinmektedir. Pek çok ülkede genel bir eğilim olarak doğrudan istihdam edilen işgücü düşerken taşeronlar ve aracılar vasıtasıyla geçici ve/veya günlük olarak istihdam edilen işçilerin sayıları artmıştır (1). İnşaat sanayinde doğrudan istihdam ilişkisinden çok dolaylı istihdamın hakim olduğu bir işgücü piyasasından bahsedilebilir. Dolaylı istihdamın oluşması bir bütün olarak inşaat işinin, her biri ayrı bir taşeronla verilen, birbirinden farklı ustalıklar alanlarından oluşmasından kaynaklanmaktadır. Farklı ustalıklar gerektiren her bir iş ayrı bir taşeron ilişkisinin konusu olmaktadır.

İşin parçalanarak taşeronla devredilmesi çok katmanlı bir çalışma ilişkileri düzenini oluştururken bu çok katmanlılığı daha da karmaşık hale getiren taşeronun başka bir taşeronla işi devretmesidir. Böylece çok sayıda taşeronun yer aldığı uzun bir zincir oluşmaktadır. Taşeron zincirlerinin uzayıp gitmesi ihale yöntemiyle sözleşme çerçevesinde bir inşaat işini devralan ilk taşeron şirketin işi parçalarına ayırarak birden fazla taşeron şirkete dağıtması ile başlar. Dolayısıyla başlangıçta bir bütün olarak alınan iş sonradan dağılmaktadır. Müteahhide bağlı olarak çalışan çeşitli seviyelerde vasa sahip işçilerden oluşan işyeri her bir işin ayrı taşeronla verilmesinden sonra aynı inşaat, işvereni, işçisi, yaptığı işi farklılaşan birden fazla işyerine ayrılmıştır. İşyerinin bu şekilde dağılması çalışma ilişkilerinin de belirsizleşmesine neden olmuştur. Bu belirsizlik işçinin çalıştığı işyerinin hatta yaşadığı kentin değiştiği geçici istihdamla birlikte düşünüldüğünde parçalanmış bir işyerinde işverenin taşeron mu yoksa müteahhit mi olduğuna dair

belirsizliğin sürdüğü bir çalışma ilişkileri biçimi ortaya çıkmıştır.

Çalışma ilişkilerinin içerdiği belirsizliğin sağlanabilmesi bu ilişkideki güç dengesizliğine işaret etmektedir. Asıl işverenle ilk sıradaki taşeron arasında ve bu taşeronla daha alttaki taşeronlar arasında işin şartlarını, teslim zamanını belirleyen sözleşmeler bulunmaktadır. Ancak ana firmanın taşeronlar karşısında belirgin bir şekilde daha güçlü olmasından ve işi alabilecek çok sayıda taşeron firmanın bulunmasından dolayı sözleşmenin koşullarının oluşmasında ana firma neredeyse tek başına belirleyici olmaktadır. Ana firmanın taşeronlar karşısında güçlü olması üretimin tüm sorumlulukları ve riskleri ile birlikte taşeronla devredilmesi anlamına gelmektedir. Ana firma ile taşeronlar, taşeronlarla daha alttaki taşeronlar arasında iş sözleşmesine rastlamak mümkünken taşeronlarla işçiler arasında yazılı sözleşmeye rastlamak neredeyse imkansızdır. Yani çalışma ilişkileri zincirinin taşerondan işçiye doğru olan kısmı aynı zamanda bu ilişkilerde enformelleşmenin de başladığı yerdir. Dolayısıyla ana firma, inşaat gibi sürekli iş alabilme ve iş kazası gibi risklerin yüksek olduğu bir sektörde bu riskleri taşeronlar ve işçilere doğru aktarmaktadır.

Bu çalışmada inşaat sanayinde burada bahsedilen hiyerarşik dolaylı istihdam ilişkileri merkeze alınarak sendikal örgütlenmenin durumu ve alternatif örgütlenme çabaları konu edilecektir. Çalışmada herhangi bir şekilde örgütlü olmayan inşaat işçilerinin sendikalar ve alternatif örgütlenmeler üzerine fikirleri, sendikaların örgütlenememe sorunları, işçi derneğinin örgütlenme çabalarını içeren örgütlenme alanının küçük bir aralıktan izlenmesiyle edinilen fikirler aktarılmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın ana eksenini inşaat işçilerinin derneklerinin neden bir örgütlenme biçimi olarak ortaya çıktığı, işçilerin sendikayı ve derneği nasıl tanımladıkları ve örgütlenme ile ilgili deneyimleri ve düşünceleri oluşturmaktadır. Diğer taraftan inşaat işkolundaki sendikaların yaşadıkları örgütlenme sorunları da ele alınacaktır. Daha bütünlüklü bir görüntü yakalayabilmek için örgütlenme ile ilgili birbirlerinden farklı deneyimleri olan inşaat sektöründe örgütlü İnşaat İşçileri Derneği, Yol-İş (Türkiye Yol Yapı İnşaat İşçileri Sendikası) ve inşaat işçileri ile görüşülmüştür. Mülakatları hala devam eden bu araştırmaya dair ilk sonuçlar bu yazıda sunulmaktadır.

Örgütlenmeye dair deneyimlerin bu ilişkiler ve çalışma koşulları içinde nasıl şekillendiğine dair araştırma sorularına cevap aramak için kullanılan araştırma yöntemi derinlemesine mülakat olmuştur. Çalışmada işçilerin örgütlenmeye bakış açılarına, inşaat sanayinin katı güç ilişkileri içinde örgütlenmenin pratikte nasıl görüldüğüne dair deneyimlere ulaşmak amaçlandığı için bu yöntem daha işlevsel olacaktır. Mülakatların öğlen aralarına denk gelenleri inşaat şantiyelerinde, mesai saati bittikten sonra veya hafta tatillerinde olanlar herkese açık kahvelerde yapılmıştır. İnşaat İşçileri Derneği ve Yol-İş görüşmeleri derneğin ve sendikanın ofisinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini birden fazla kenti kapsamaktadır. İstanbul, Mardin, Mersin, Gaziantep'te gerçekleştirilen alan çalışmasında Mersin ve Gaziantep özellikle önemlidir. Ancak işçilerin göçmen olduğu düşünüldüğünde bu kentler dışında da çalışma deneyimlerinden bahsetmişlerdir. Dolayısıyla araştırma yapılan kentler, çalışma açısından belirleyici bir etken olarak öne çıkmamıştır. Yol İş ve İnşaat İşçileri Derneği görüşmelerinin yanı sıra tamamı bina inşaatında çalışan taşeron ve herhangi bir şekilde örgütlü olmayan inşaat işçilerinden oluşan on beş mülakat yapılmıştır. Bu görüşmeler, bir taraftan inşaat sanayinde taşeron çalışma ilişkilerinin nasıl kurulduğuna ve sınıfsal ilişkilerin bundan nasıl etkilendiğine dair sorulardan oluşurken diğer taraftan örgütlenme üzerine işçilerin ve taşeronların düşüncelerini öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Bir Örgütlenme Biçimi Olarak Dernekler veya Neden Sendika Değil?

Sendika dışı örgütlenmenin bir parçası olarak dernekler aslında işçilerin eski örgütlenme biçimlerinden birisi olmasına rağmen son yıllarda özellikle taşeron işçilerinin örgütlenmesiyle birlikte yeniden gündeme gelmiştir. Sendika dışı örgütlenmenin tekrar yükselişe geçmesinde kitlesel üretim dönemlerinin sendikal yapılanmaların günümüzün işgücü piyasasına uyum sağlayamaması önemli bir etkidir. Dernekler klasik sendikal yapının dışında kalan işçiler için, sendikaların önünde duvar gibi örülen yasal sınırlandırmaları aşarak örgütlenmenin yöntemi haline gelmiştir.

Sendikaların örgütlenme alanlarının içinde kalan işçi o kadar katı bir şekilde tanımlanmıştı ki genel olarak “enformel istihdamın yeni ve eski tüm biçimlerinin işyeri, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklerde sendikal harekete ve çalışanların sosyo ekonomik kazanmalarına meydan okuduğu” (2) düşünülmüştü. Bu bakış açısıyla inşaat işçileri tipik olmayanların özelliklerinin çoğunu taşıdıkları için örgütlenmesi zor taşeron işçiler kategorisine dâhil edilmişlerdi. Oysa yakın bir geçmişten itibaren inşaat işçileri de dernek olarak örgütlenmeye başlamışlardır. İnşaat işçileri derneğinin kurucuları bir işçi örgütlenmesinde olduğu gibi dayanışma ve birlikte mücadele amaçlarını ifade etmektedirler. Taşeron işçiler olarak ezber bir kalıp olan “çalışanların kazanılmış haklarına karşı bir tehdit” değil, aksine inşaat işçilerinin kendi koşullarını değiştirmek için hak arama mücadelesine katılanların bir başka örneğini oluşturmaktadırlar.

İNŞAAT İŞÇİLERİ DERNEĞİ İÇİN KLASİK SENDİKAL ÖRGÜTLENMENİN TOPLU SÖZLEŞMEYE ODAKLANAN YÖNTEMLERİ İŞLEVSİZKEN FİİLİ MÜCADELE DAHA ETKİLİ BİR YÖNTEMDİR. FİİLİ MÜCADELE, HERHANGİ BİR İŞYERİNDE BİRDEN ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR KARŞISINDA DAYANIŞMAYI VE MÜCADELEYİ ÖRGÜTLEMELERE DAYANIR. FİİLİ MÜCADELEYİ İNŞAAT SANAYİNDE GEREKLİ KILAN EN ÖNEMLİ KONULardan birisi bu işkolunda çok yaygın olarak karşılaşılan işçi ücretlerinin ödenmemesi sorunudur. Dernekle ücretlerini alamadıkları ve kendilerini çaresiz hissettikleri bir zamanda tanışan işçiler için örgütlenme somut bir anlam kazanmaktadır. Kolektif olarak hareket etmenin işveren karşısında güçlenme anlamına geldiğini açık bir şekilde gösteren ücret alma mücadelesi, dernek örgütlenmesinin dayandığı temeli oluşturmaktadır.

Derneklerin işverenlere karşı kullandıkları araçlar hukuki yollara başvurma, şantiye önünde basın açıklaması yapmak ve sonuç alınıncaya kadar buradan ayrılmamak da dahil olmak üzere işvereni müzakereye zorlamayan yöntemlerden oluşmaktadır. Şirketin veya şantiyelerinin önünde işçilerin eylem yapmaları, özellikle de bunun medyada yer bulması, şirketin ödeme güclüğü içinde olabileceğine dair bir algıya neden olarak imajına zarar verebilmesi nedeniyle eylemlerin en etkilisini oluşturuyor gibi durmaktadır. Çünkü projeler henüz başlarken, şirketler maket üzerinden satmaya başlamaktadırlar. Satışlar şirketin projeyi bitirebileceğine dair bir güvenin müşterilerde oluşmasına bağlıdır. Bu durumda işçilerin ücretlerini ödemediğinin duyulması bu güvenin potansiyel müşteriler tarafından sorgulanma riskini ortaya çıkarmaktadır.

Ancak asıl önemli olan fiili mücadele içinde dayanışmayı oluştururken işçilerin günlük yaşamlarında adı ne olursa olsun işçi örgütlenmesinin somut bir şekilde oluşmasıdır. Örgütsüz işçilerin seslerini şirketlere duyuramadıkları, muhatap alınmadıkları pek çok durumda derneğin taraf olarak sürece katılması, sorunların işçilerin lehine çözülmesini sağlamıştır. En sık karşılaşılan dayanışma konusu olarak ücret alacaklarını örgütsüz bir şekilde alamayan işçilerin dernek taraf olarak katıldıktan sonra alabilmeleridir. İşveren karşısında güçlü olma, örgütlülüğün anlamını işçiler için daha açık bir şekilde ortaya konulmasını sağlamaktadır.

Ancak örgütlenmenin günlük meseleler etrafından kurulması alternatif örgütlenme biçimlerinin gelip geçiciymiş gibi algılanmasına neden olabilir. Örgütlenmenin kısa süreli olarak kullanılan bir araç olmasından çok hak mücadelesini geleceğe bağlayabilmesi özellikle işçilerin bu örgütlere duyacağı bağlılığı belirleyebilir. İnşaat İşçileri Derneği'nin hazırladığı ve işçilerin imzasına açılan bir metinde somutlaşan ve ortaklaşılacak talepler, devlet ve işverene iletilebilmektedir. Aynı zamanda da mücadelenin gelecek hedefleri "geçici" sınıfa karşı bir mücadeleyi yansıtmaktadır.

Taleplerin ortaklaşması, işçiler arasında çıkar birliğinin görülmesini sağlayarak, kime/neye karşı mücadele edileceğine dair bilincin işçiler arasında yayılmasında önemlidir. İnşaat sanayi işçilerinin kendi aralarındaki rekabetin yoğun olduğu bir

alandır. Taşeronlar, inşaat işçileri arasında işsizlik üzerinden rekabet yaratarak işçi ücretlerinin düşmesini sağladıkları gibi işçilerin kendilerine bağlılığını/mecburiyetini artırmaktadırlar. İşçiler arasındaki bu rekabetin diğer bir etkisi işçilerin kendi aralarındaki ilişkilerini zayıflatıp birbirlerine düşman kamplara ayırabilmesi ve çıkar ortaklığını gölgeleyebilmesidir. Ücretlerin belirlenmesinde işçi grupları arasındaki rekabetin etkili olması bu grupların akrabalık, hemşerilik üzerinden oluşması ile birleşince birbirlerine rakip, hemşeriliğe, bölgeye, etnisiteye dayalı ayrılmaların oluşmasına neden olmaktadır. Bu ayrışmaların özellikle Kürt işçileri hedef alan linç girişimlerine dönüştüğü olmuştur. İnşaat işçilerin çalışma yaşamlarının zor ve riskli olmasına bir de etnik gerilimlerin yükü eklenmektedir(3). İnşaat işçilerinin örgütlenmesinin güçlenmesi bu grupların birbirleri ile rekabet etmelerinin sonucu olarak ücretlerinin düşmesini ve "işçiler" olarak çıkarların ortaklaşmasını sağlayabilecektir. Çünkü ancak örgütlenmenin genişleyerek devam etmesi halinde benzer deneyimler ve işveren karşısındaki konumlarının ortaklığı onları birleştiren bir etki yaratabilecektir.

İşçilerin alternatif örgütlenmelerinin yeniden yaratılması uzun bir süredir devam eden sendikal krizle birlikte ele alınabilir. Sendikal krize odaklanan çok sayıda çalışmada da bu işçilerin her geçen gün sayılarının artması krizin sebeplerinden birisi olarak görülmüştür. Kendi kurallarını ve çalışma ilişkileri biçimini devletin kontrol mekanizmasının ve yasaların dışında üreten kayıtdışı çalışan işçiler Türkiye'de esnek üretim rejiminden önce de vardılar. Sadece üretim ilişkilerinin gayet yalın, anlaşılır olarak tanımlandığı fabrikalardan uzaktalardı. Buradaki sorun onların görmezden gelinemeyecek kadar yakına, fabrikalara ve üretim alanının yeniden tanımlanması ile birlikte başka şekillerde üretim ilişkilerine girmeleri ile yaşandı. Sendikal krize odaklanan çok sayıda çalışmada da bu işçilerin her geçen gün sayılarının artması krizin sebeplerinden birisi olarak görülmüştü.

İnşaat sanayinde geçici ve dolaylı istihdamın bu istihdam biçimlerinin diğer sektörlerde yaygınlaşmasından çok önce de norm olması inşaat sanayisini taşeronlaşmaya açılan sağlık gibi diğer alanlara göre özgün kılmaktadır. Bu işkolundaki sendikaların, daimi statüde çalışan işçilere yönelik

örgütlenme yöntemlerinin inşaat işçilerinin çalışma ilişkilerine ve koşullarına uyum sağlamaması veya yeni yöntemler geliştirememeleri bu alanın başka örgütlenme şekillerine açılmasını sağlamıştır. Bir taraftan işçinin çalıştığı işyerinin hatta yaşadığı kentin sürekli değiştiği, işverenin taşeron mu yoksa müteahhit mi olduğuna dair belirsizliğin işçiler için sürdürdüğü çalışma düzeni içinde işçilerin aniden ortaya çıkan sorunlarına çözüm aramak gibi örgütlenme ihtiyacı söz konusudur. Sendikalar bu durumda işlevsel olamamaktadırlar çünkü örgütlenmeye çalışsalar bile inşaat bitip işçiler başka yerlere dağıldığında onların yöntemleri bu dağılmaya uyum sağlayamamaktadır. Sendikaların sıkıştıkları bu yerden çıkmaları için “esnekliğin her biçimiyle yaygınlaştığı bir yerde, uzmanlık daireleriyle, kalıcı profesyonel yöneticilerle ve hantal kurullarla çalışan sendikal yapıların yaşam şansı bulunmuyor. Daha az kurumsal (sendika bürokrasisinin azaltılıp güçlü bir şekilde denetlendiği), işçilerin yaşam alanlarıyla daha ilişkili ve kesinlikle çok daha demokratik, düşük aidat toplayan bir sendikal alan tanımı yapılmalıdır”(4).

Sendikal örgütlenme ile işçi sınıfı arasındaki bu zemin kayması eylem yöntemlerinde görülebilmektedir. Sendikaların gerçekleştirdikleri eylemler bu örgütler için ayırt edici olan toplu iş sözleşmesi ve grevin dışında etkileme gücü daha az ve üzerinde kuruldukları sınıf çatışmasını yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. İşçilerin dernekler halinde örgütlenmelerinin yeniden yoğunlaştığı 2000’li yıllar aynı zamanda “işçilerin greve katılma eğiliminin neredeyse durma noktasına geldiği zamandır”(5). Eylemlerinin biçimleri, amaçları, katılım yoğunluğu ve mekanları da buna bağlı olarak değişmektedir. Derneklerin örgütledikleri eylemler ile sendikaların gerçekleştirdikleri arasında belirleyici farklar bulunmamaktadır. Grevlerin sayısı ve etkisi hızla azalırken, örneğin basın açıklaması yapmak son dönemlerde hem derneklerin hem de sendikaların sık başvurduğu yöntem olmuştur. Farkın kapanması iki farklı örgütlenmenin sendika aleyhine birbirlerine benzemelerinin yanında son dönemlerdeki eylemlerin işçilerin ücretlerinin ödenmemesi gibi doğrudan belirli sorunlara odaklanırken, geçmişin geniş katımlı, siyasi anlamlar içeren, sınıfsal mesajlar veren işçi eylemlerinden oldukça farklıdır.

Sendikaların yöntemlerini etkisiz kılan değişim, işçilerin kolektif mücadelesinin gücünü azaltarak taşeronlaşmanın etkilerini derinleştirmektedir. Derneklerde örgütlü işçilerin kolektif bir şekilde emek güçlerinin sahibi olarak çalışma koşullarının belirlenmesine etkin bir şekilde katıldıkları toplu iş sözleşmesi veya benzer/yakın kolektif gücü göstermeleri en azından şimdilik mümkün değildir. Dernek halinde örgütlenme, yapısal olarak böyle bir kolektif varlık göstermeye olanak tanımamaktadır. Diğer taraftan bakıldığında Türkiye’de sendikaların bile toplu iş sözleşmesi ve grev yapma haklarının öteden beri engellendiği ve devletin sıkı kontrolünde olduğu bilinmektedir. Yani üyelerinin çıkarlarını korumak için toplu pazarlık ve grev araçlarını kullanamamaları sendika kavramının içinin boş olmasına neden olmaktadır. “Sendika kurmuş olmak için sendika kurulamayacağı”, toplu pazarlık ve grev araçları ile sendikaların varlığının bir bütün olduğu temel bir gerçektir(6). Türkiye’de böyle bir zeminin olması teoride çok önemli farklar da olsa pratikte işçi dernekleri ile sendikalar arasındaki farkın dernekler lehine hızla kapanacağını gösterir.

Örgütlenme anlayışındaki değişimin bir başka önemli etkisi veya değişimin izlenebileceği bir başka önemli güzergah siyasetle işçi örgütlenmesi arasındaki ilişkinin farklılaştırmasıdır. Çoğu işçinin bakış açısıyla sendikanın içerdiği siyasi anlamı dernek içermemektedir. İşçiler için bu olumlu bir çağrıdır. Nitekim dernekler siyasetin çok uzağında bir zeminde yeniden oluşturulan bir örgütlenme olarak görünmektedir. Araştırma kapsamında yer alan herhangi bir şekilde örgütlenmemiş işçiler için dernek halinde örgütlenme sendikanın siyasi çağrışımını yumuşatan ve sadece işçi-işveren arasındaki teknik konulara odaklanan bir anlama sahiptir. Ancak diğer taraftan bazı görüşmeciler için dernek yine siyasetle ilişkili olabileceğine dair bir çağrışım yaratırken sendika, siyasetten daha uzak görülmektedir. Bu durumda da tam zıttında duran birinci karşılaştırma ile aynı yere varılmaktadır. Yani ikinci durumda sendika çalışma ilişkilerinin spesifik alanlarına odaklanan bir örgütlenme biçimi olarak tanımlanıp daha akla uygun gelmektedir.

Ancak sendika açısından çalışma ilişkilerinin spesifik alanlarına odaklanmak siyasetin uzağında tanımlandığı için sorunsuz olarak görülebile de buradan başka bir çekince ortaya çıkmaktadır. Bu

çekince sendikanın sınıfsal ilişkilerdeki anlamından kaynaklanır. Yeni durumda sendika gibi “uzak durulması gereken” bir örgütlenme yerine dernek gibi tek taraflı bir uyumu ifade eden örgütlenme işten atılmamak için daha makul durmaktadır. Sendika, işçi ile işveren arasındaki çıkar çatışmasının üzerinde oluşmuş ve işçinin haklarını savunurken toplu iş sözleşmesi, grev gibi güçlü araçlar kullanabilen bir örgütlenme iken dernek bu araçlardan yoksun olduğu gibi içerdiği anlamlar da farklıdır. İşçilerin işten atılma, bir daha aynı taşeronla çalışmama gibi korkularının dernek halinde örgütlenmeyi beslediği düşünüldüğünde bu şekilde örgütlenmenin bir nedeninin sendikanın içerdiği çıkar çatışması anlamını bertaraf etmek için olduğu söylenebilir. Bu yüzden dernek ve sendikanın kullandığı yöntemler bakımından birbirlerinden farklı örgütlenme şekilleri olmasının yanında sendikanın başka hiçbir örgütlenme şeklinin içermediği sınıfsal anlama sahip olması en önemli özgünlüğünü oluşturmaktadır. Alternatif örgütlenmeler siyasi, yasal atmosferin, toplumsal tahayyülün dışında örgütlenmek için kendilerine daha geniş bir zemin açarken diğer taraftan sınıfsal mücadeleyi çalışma ilişkilerinin spesifik alanlarına doğru daha fazla kabuğuna çekmekte olduklarına dair bir izlenim vermektedirler.

Alternatif örgütlenmelerin işçiler için işlevsel olmasının başka bir nedeni, işçilerin sendikanın sınıfsal anlamına atfen, derneklerin işveren tarafından kabul edilebilir olduğunu düşünmeleridir. Bu durum, inşaat sanayinde çalışma ilişkilerinin içereceği despotizmi anlamının en fazla mümkün olduğu konulardan birisinin işçilerin örgütlenmelerine bakış açıları olduğunu göstermektedir. İşveren tek başına karar verme gücüne sahip olduğundan sendikaya üye olma ile işsiz kalma arasındaki pozitif etkileşimin açık olması işçileri sendikalarından uzaklaştırmaktadır.

Ancak başka bir açıdan bakıldığında geçici olarak çalışma aynı işyerinde uzun bir süre çalışmak gibi bir amacı desteklemediği için işverenin tepkisi ile bağlantılı örgütlenme sorunlarını ortadan kaldırılabılır. Böylece istihdamın sürekli olmaması işverenlerin, işçinin örgütlenme kararı üzerindeki etkisini de kırma potansiyeline sahiptir. İşçi, her halükarda iş ilişkisinin kısa sürede biteceğini bildiği işverene sendikaya üyelik konusunda daha az itaat edebilir. Ancak diğer taraftan sendika bunun tam

aksi yerde durmaktadır. Sendikaya göre hala işverenlerin, örgütlenme olması halinde, işçiyi işten çıkarabilme ihtimali vardır. Bu konuda sendika yasal zeminin uygun olmamasını işçilerin işten atılmaktan korktukları için sendikaya üye olmamalarına sebep olarak görüyorken dernek görüşmesinde yasal çerçevenin örgütlenme üzerindeki etkisi hiç söz konusu olmamıştır. Bu durumda sendikaların örgütlenmeleri üzerinde katı bir çerçeve koyan yasal düzenlemeler dernek halinde örgütlenme ile esnetilmektedir.

Diğer taraftan geçici istihdam, inşaatta çalışma ilişkilerine içkin hale gelen despotik tutumlarla birleşince işçi-taşeron-işveren ilişkilerinde ortaya çıkacak anlaşmazlıkları keskinleştirmektedir. İş barışının bozulması ilk bakışta içerdiği olumsuz anlamından ziyade herhangi bir yerde işçilerin koşullardan memnun olmayarak toplu iş sözleşmesine kadar giden bir yolu tarif etmektedir. Bu haliyle işçilerin belirli haklara sahip olduğu hegemonik bir ilişkiyi ifade etmektedir. Oysa despotik bir emek rejiminde ismiyle tezat oluşturacak şekilde “iş barışının” bozulması daha uzak bir ihtimaldir veya ücret alacakları durumunda olduğu gibi “savaş” başladığında iş ilişkisi bitmiş olmaktadır. Bu aşamadan sonra verilen mücadele çalışma koşullarını düzeltmek veya bu koşulların belirlenmesinde söz sahibi olmak şeklinde bir amaç taşımadığı gibi varılan şey de bu değildir. Dolayısıyla böyle bir ilişkide güç ilişkileri şiddet atmosferinde taraflar arasında müzakerenin olmadığı ve şartları güçlü olanın belirlediği böylece “iş barışının” hiç bozulmadığı bu yüzden de şartların hiç müzakere edilmediği bir çalışma ilişkisinden söz edilebilir. Güç ilişkilerinin hakimiyeti üretim sürecinde despotik emek denetim yöntemlerinin ne kadar etkin işlediğini göstermektedir.

Güçlü olanın kazandığı böyle bir çalışma ilişkisinde taşeronların, işçilerin sendikalaşması ile ilgili fikirleri işçinin sendika gibi bir örgütlenmeye katılacak kadar “gelişmemiş” olduğu yönündedir. İşçi bu tür yolları denemek yerine sorunlarına daha doğrudan çözüm arar. İşçinin kullandığı bu kısa yol şantiyeyi basmak gibi fiziksel şiddeti ve tehdidi de içerir. Güç ilişkilerini ve despotik yöntemleri sektöre özgü olarak tanımlayıp normalleştiren bir taşeron aynı davranışa kedisi maruz kaldığında bunu bir az gelişmişlik işareti olarak değerlendirebilmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada bir taraftan sendikaların neden inşaat sanayinde varlık gösteremedikleri veya alternatif örgütlenmeler tartışılırken diğer taraftan araştırma sırasında sendikaların adını ilk defa duyan bir işçi ile karşılaşmıştır. İşçilerin bazıları sendikaların ne iş yaptığını bilmemektedirler. Önemli bir kısmı ise sendikaların kendi sorunlarına çözüm üretmekten uzak olduğunu düşünmektedirler. Öne çıkan bir başka fikir sendikalaşmanın daha yüksek olarak tanımladıkları bir “anlama düzeyinde” mümkün olabileceği yönündedir. Bunu da “üniversite mezunu işçi ile inşaatlarda karşılaşmanın imkansızlığı” üzerinden açıklamışlardır. Dernek gibi alternatif bir örgütlenme, içerden bir bakışla sendikalaşmanın bu nedenlerini bir miktar aşmaktadır.

Ancak diğer taraftan bir emek örgütü olabilecek bütünlüklü bir bakış açısına sahip oldukları söylenememektedir. Fiili mücadele örgütlenmenin yeni geliştiği zamanlarda dayanışmanın hissedilmesinde etkili bir yöntem iken sürekli buna odaklanılan bir durumda örgütlenmeyi çalışma ilişkilerinin dar alanlarıyla sınırlandırma riskini taşımaktadır. Ancak işçilerin siyasete yönelik bakış açıları işçi örgütlenmelerini günlük çalışma yaşamında pratik faydaları olan yapılara dönüşmelerini desteklemektedir. Siyasi hareketliliği giderek azalan işçi örgütlenmeleri de çalışma ilişkilerinin kuytularda daha fazla kaybolmaktadır.

Siyasetle kurulan veya kurulamayan ilişkiye başka bir açıdan bakıldığında kaotik bir hale gelen çalışma ilişkilerinde işçilerin akraba, hemşeri veya etnik kimlikleri üzerinden gruplaşması, ücret rekabetlerinin hemşeri veya etnik kavgalar karşılaşmalar haline gelmesi veya etnik karşılaşmaların şiddetinin çalışma ilişkilerine yansması görüntünün odak noktasını sınıf siyasetinden etnik siyasete kaymasına neden olmaktadır ya da etnisitenin siyasetin eksenlerinden birisi olması sınıfı arka sralara doğru itmektir.

Oysa bilindiği gibi siyasetten uzaklaşma doğru çalışma ilişkilerini etkileyen kararların alınması aşamasında da etkisizleşme anlamına gelmektedir. Ancak bu, sadece devletin karar süreçlerine katılmama/katılamama değildir. İşverenin çalışma ilişkilerine dair kararını etkileyebilmek de bununla bağlantılıdır. Günlük sorunların her gün giderek

ağırlaşan bir şekilde yeniden üretilmesi çalışma ilişkilerinin kurulma biçimlerinden kaynaklanmaktadır. İnşaat sektöründeki taşeron ilişkilerde çok net bir şekilde görülen ana firmanın, taşeronlar ve işçilerle kıyaslandığında ezici bir farkla karar verme üstünlüğüne sahip olması inşaat sanayinde işçilerin yaşadıkları sorunların önemli bir nedenidir. Bu nedenle işçi örgütlerinin işçiler arasında dağılan dayanışmayı yeniden örgütleyerek çalışma ilişkilerinin karar verme süreçlerini etkileyebilme kapasitesini artırmaları gerekir. İnşaat işçilerinin bazılarının sürekli göç halinde olması veya sürekli aynı şehirde çalışsa bile işyeri değiştirme sıklığının çok fazla olmasından dolayı İnşaat İşçileri Derneği'nin de ifade ettiği gibi tüm sektörde geçerli olacak toplu iş sözleşmesinin yapılabilmesi işçilerin çalışma koşullarını insani boyuta çekebilir. İnşaat işçilerinin çalışma koşullarında düzelme sağlayabilecek yegane husus sendika kurma hakkı ve onun ayrılmaz parçası olarak grev ve toplu iş sözleşmesi hakkını etkili bir şekilde kullanabilmeleri ile mümkündür. Dolayısıyla Yol-İş'in en azından Mersin'de yaptığı gibi örgütlenme için istihdamın klasik bir sürekliliğinin arayışından ziyade dolaylı ve geçici istihdam biçimlerinde işçilerin daha fazla söz sahibi olmalarını sağlayabilecek, tüm inşaat sektörünü kapsayacak bir toplu pazarlık gibi, bu istihdam örüntülerini işçiler lehine daha fazla kontrol altına alacak çözümleri zorlamak sonuca ulaşması daha yüksek olan ihtimaldir.

Kaynaklar

1. ILO, The Construction Industry in The Twenty-First Century: Its Image, Employment Prospect and Skill Requirements, Geneva, 2001. s: 17-19
2. Kapar R. “Enformel Ekonomide Çalışanların Örgütlenmesi ve Sendikalar” Çalışma ve Toplum 2007;12(1):83-117.
3. Koçak H. “İnşaat İşkolunda İstihdamın Yapısı ve Emek Rejiminin Özellikleri”, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi 2013;47: 13-23.
4. Beşeli M. “Sendikal Örgütlenme ve Sorunlar”, Sosyal Haklar Sempozyumu IV, 2012. s:99-106.
5. Çelik A, “Türkiye’de 2000’li Yıllarda Grevler ve Grev Dışı Eylemler: Çalışma Hayatında “Pax Romana” mı?” Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu IV, 2012. s:107-129.
6. Gülmez M. (2008), “Sendika Hakkı, Toplu Sözleşme ve Grevi İçeren Toplu Eylem Haklarını Kapsar mı?” Çalışma ve Toplum 2008;18(3):137-169.●